

Yazın Çevirisi ve Kültürel Aktarım: TR. İsimli Dergi Çevirisi Üzerine Bir İnceleme

Elif Yılmaz¹

APA: Yılmaz, E. (2026). Yazın çevirisi ve kültürel aktarım: TR. isimli dergi çevirisi üzerine bir inceleme. *Abant Journal of Translation and Interpreting Studies*, 4(2), 48-74. <https://doi.org/10.66296/ajtis.1972338>

Öz

Kültürlerarası etkileşimde çevirinin rolü, kaynak metindeki kültürel dokunun erek dildeki temsiliyet düzeyi ve aktarım başarısı ile doğrudan ilişkilidir. Bu çalışma, Yunus Emre Enstitüsü tarafından iki dilli olarak yayımlanan TR. adlı derginin 2015 Mayıs-Haziran sayısında yer alan kültürel unsurları; yazın çevirisi ve kültürel aktarım ilişkisi bağlamında ayrıntılı olarak ele almaktadır. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İncelenen sayının tamamı veri seti olarak ele alınmış, Türkçe metinlerde yer alan kültürel öğeler tespit edilerek tematik kategoriler altında sınıflandırılmıştır. Daha sonra bu öğelerin İngilizce çevirileri, Venuti'nin (1995) yabancılaştırma ve yerleştirme yaklaşımı ile Durdağı'nın (2025) sınıflandırması doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bulgular, kültürel öğelerin erek dile aktarımında yabancılaştırma yönteminin baskın olarak tercih edildiğini göstermektedir. Yabancı bırakma yöntemi özellikle coğrafi adlar, karakter adları ve bazı eser adlarında öne çıkarken, yerleştirme yöntemi daha çok erek dilde yerleşik karşılığı bulunan edebî türler ve görsel sanat terimlerinde kullanılmıştır. Ayrıca açıklama yönteminin uygulanışında tutarlılık bulunmadığı ve bazı kültürel kavramlarda terminolojik açıdan tartışmaya açık çeviri tercihlerine başvurulduğu tespit edilmiştir. Çalışma, kurumsal kültürel diplomasi kapsamında yayımlanan bir süreli yayındaki yazın çevirilerini kültürel aktarım ekseninde bütüncül olarak incelemesi bakımından özgünlük taşımaktadır. Araştırma yalnızca TR. dergisinin 2015 Mayıs-Haziran sayısı ile sınırlandırılmıştır. Elde edilen bulguların, kurumsal kültürel diplomasi yayınlarında kültüre özgü öğelerin çevirisi ve kültürel aktarım süreçlerine ilişkin yapılacak gelecekteki araştırmalara katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Yazın çevirisi, kültürel aktarım, kültürel unsurlar, yabancılaştırma, yerleştirme

Literary Translation and Cultural Transfer: An Analysis of the Magazine Titled TR.

Abstract

The role of translation in intercultural interaction is directly related to how successfully the cultural texture of the source text is represented in the target language. This study examines the culture-specific items found in the May-June 2015 issue of TR., a bilingual journal published by the Yunus Emre Institute, within the context of literary translation and cultural transfer. The study adopts a qualitative research approach and uses content analysis. The entire issue was selected as the data set. Cultural elements in the Turkish texts were identified and classified into thematic categories. Their English translations were then analysed according to Venuti's (1995) foreignization and domestication approach and Durdağı's (2025) classification. The findings show that foreignization is the most frequently used translation method. Foreign retention is mainly preferred for geographical names, character names, and some literary works, while domestication is mostly used for literary genres and visual art terms that have established equivalents in English. The findings also reveal inconsistencies in the use of explanatory strategies and the use of some translation choices that are open to terminological discussion. This study is original in that it provides a comprehensive analysis of literary translations in a cultural diplomacy publication from the perspective of cultural transfer. The research is limited to the May-June 2015 issue of TR. It is expected that the findings will contribute to future studies on the translation of culture-specific items and cultural transfer in cultural diplomacy publications.

Key Words: Literary translation, cultural transfer, culture specific items, foreignization, domestication

Giriş

"Yazın" kavramı hem Çeviribilim hem de Dilbilim alanlarında çoğunlukla edebi metinleri nitelendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu Güncel Sözlüğü (2025), kavramı yalnızca "edebiyat" terimiyle karşılarken; Aksoy (2002), yazın çevirisi üzerine kaleme aldığı çalışmasında yazının

Araştırma Makalesi (Research Article)

Sisteme yüklenme tarihi (Submitted on): 16.06.2026

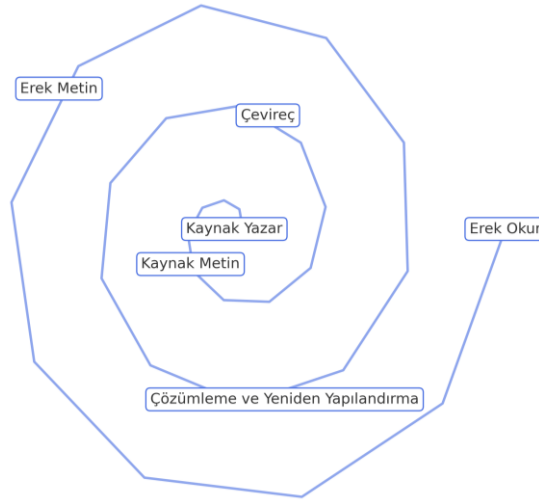
Kabul tarihi (Accepted for publication on): 25.08.2026

¹ PhD Student, Sakarya University, Institute of Social Sciences, Translation Studies PhD Program (Sakarya, Türkiye), e-mail: elif.caliskan6@ogr.sakarya.edu.tr ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-6249-7072>

diğer metin türlerinden ayrılan özgün niteliklerine dikkat çekmiştir. Aksoy'a göre yazın metinleri, yazarın özgür seçimleri doğrultusunda biçimlenmektedir ve alışılmışın dışındaki anlatım biçimleriyle okurda belirli bir estetik etki yaratmayı amaçlamaktadır.

Yazın kavramı esasında yalnızca roman, öykü veya şiir gibi geleneksel edebî türlerle sınırlı değildir. Estetik anlatımı önceleyen, dilin anlatım olanaklarından yararlanan ve okur üzerinde belirli bir düşünsel ya da duygusal etki oluşturmayı amaçlayan farklı metin türleri de yazın kapsamında değerlendirilebilmektedir. Bu bağlamda özellikle kültür, sanat ve edebiyat odaklı dergilerde yer alan deneme, gezi yazısı, portre, kültürel inceleme ve benzeri metinler, bilgi aktarmanın ötesinde özgün bir söylem ve üslup ortaya koymaları nedeniyle yazınsal özellikler taşımaktadır. Dolayısıyla bu tür dergilerde yayımlanan metinler, dilin estetik işlevini öne çıkarmaları ve yazarın bireysel anlatım tercihlerini yansıtmaları bakımından yazın çevirisi kapsamında incelenebilecek niteliktedir. Köşe yazarı ya da metin yazarı, tıpkı edebî eser yazarı gibi, metnini kendi bilgi birikimi, deneyimi ve anlatım tercihleri doğrultusunda oluşturmaktadır. Yazar, temel amacı bilgi aktarmak veya eleştirel bir değerlendirme sunmak olsa da özgün sözcük seçimleri, anlatım biçimi ve üslubuyla metnine estetik bir nitelik kazandırabilmektedir.

"Yazın Çevirisi" kavramının tanımlanmasına gelindiğinde, alan yazındaki tartışmalardan hareketle kavramın "kaynak dildeki bir yazını erek dilde yeniden üretme eylemi, süreci ya da çıktısı" olarak tanımlanabileceği ileri sürülebilir. Bu tanım, yazın çevirisi metninin kaynak metinden bağımsız, özgün bir yazın metni niteliği taşıdığını da ortaya koymaktadır. Nitekim çeviri sürecinde çevirmen ve diğer paydaşların gerçekleştirdiği seçimler, erek metni yeniden biçimlendirmekte ve bu metin de okurunda belirli bir etki yaratmayı hedefleyen yeni bir yazın ürününe dönüşmektedir. Çevirmen; kaynak metne bağlılık derecesini belirleyebilir, anlam, biçim ve üslup gibi unsurları koruyabilir ya da dönüştürebilir, sözdizimsel tercihlerini erek dilin gerekliliklerine göre düzenleyebilir. Tüm bu kararlar göz önünde bulundurulduğunda, yazın çevirisinin kaynak metinden çeşitli amaç ve yöntemlerle yola çıkarak erek dilde özgün bir yazın metni oluşturma eylemi olduğu söylenebilir.

Şekil 1. Çeviri süreci modeli²

Yazın çevirmeni, metnini oluşturma sürecine kaynak ekinden³ başlamaktadır. Çeviri süreci modelinde belirtildiği gibi kaynak ekin yazarının oluşturduğu girdiyi alan çevirmen, onu kendi birikim ve kültür dizgesi içinde çözümleyip değerlendirerek yeniden yapılandırmakta ve bu sürecin sonucunda kaynak ekinin belirli unsurlarını amacı doğrultusunda koruyan yeni bir erek yazın metni oluşturmaktadır.

² Şekil, yazar tarafından hazırlanmıştır.

³ "Ekin" ve "Çevireç" sözcükleri Durdağı'nın çalışmalarından esinle kullanılmaktadır. Bkz. Durdağı, 2025., Çeviribilimde Kavram Karmaşası.

Oluşan yeni yazın, ne tamamen kendi kaynağının yekpare unsurlarını taşıyan ne de erek ekine tamamen kendi özgünlüğüyle katılabilen bir metindir.

Kaynak ve erek dizgeleri arasındaki eşdeğerlik diğer bir deyişle denklik tartışmaları da bu doğrultuda uzun yıllardır süregelmektedir. Tartışmalar, kaynak yazının barındırdığı kültürel unsurların erek yazına aktarılma süreç veya yöntemlerini de kapsamaktadır. Mardin (1997) kültür unsurlarını “Toplum içinde anlamlı simgeler bütünü” olarak tanımlamıştır. Tanım, kaynak yazının kültürel unsurlarının kendi toplumu içinde anlamlı simgelerin tamamı olduğu çıkarımını yaptırmaktadır. Buradan bakınca, kendi ekini içinde anlamlı olan kültürel unsurların erek yazındaki çevirisini gerçekleştirme eyleminin neden tartışılacağı bir konu olduğu anlaşılabilmektedir.

Tartışmaların yanı sıra, yazın çevirisi, kaynak kültür unsurlarını erek ekine bilinçli ya da bilinçsiz aktarımda köprü görevi görmektedir. Çeviri etkinliği başlangıçta kültürel ve sanatsal etkileşimde pek fazla dolaştırılmayan bir süreç geçirmiş olsa da özellikle 1940lardan sonra günümüz Çeviribilim çalışmaları ve teknolojinin gelişmesiyle kültürel ve sanatsal alışveriş dolaşımına da sürülmeyi başarmıştır (Gürsel, 1978). Yazın çevirisinin özellikle kendi ekini içinde anlamlı türlerinin farklı kültürleri tanıma işlevine dolaylı ya da doğrudan sahip olduğu bilinmektedir.

Çeviribilim alanında kültürel aktarım konusu farklı kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmıştır. Kültürel aktarım üzerine gerçekleştirilen çalışmalar, farklı metin türlerinde kültürel öğelerin erek dile aktarımında kullanılan yöntemleri incelemiştir. Newmark'ın (1988) kültürel öğe sınıflandırmasını temel alan araştırmalarda, özellikle roman ve öykü çevirilerinde aktarım, uyarılma, açıklama ve ödünçleme yöntemlerinin öne çıktığı görülmektedir. Baker'in (1992) eşdeğerlik yaklaşımını esas alan çalışmalar ise kültürel farklılıklardan kaynaklanan çeviri sorunlarına ve bu sorunların çözümünde kullanılan stratejilere odaklanmıştır. Toury'nin (1995) erek odaklı yaklaşımı doğrultusunda gerçekleştirilen araştırmalar, çeviri tercihlerinin erek kültürde geçerli normlardan etkilendiğini ortaya koyarken, Nord'un (1997) işlevsel yaklaşımını benimseyen çalışmalar ise kültürel aktarımın çevirinin amacı ve hedef işlevi doğrultusunda şekillendiğini göstermektedir.

Bununla birlikte mevcut çalışmaların büyük bölümü roman, öykü ve çocuk edebiyatı gibi geleneksel yazın türleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Kültürel öğelerin çeviri sürecinde hangi yöntemlerle aktarıldığı ve bu yöntemlerin erek yazındaki işlevinin nasıl şekillendiği, özellikle kültürel tanıtım amacıyla yayımlanan yazınsal dergiler bağlamında sınırlı sayıda çalışmada ele alınmıştır. Oysa kurumsal nitelikte yayımlanan kültür ve sanat dergileri, bir ülkenin edebiyatını, kültürel birikimini ve toplumsal değerlerini uluslararası okurlara tanıtmayı amaçlayan önemli kültürel dolaşım araçlarıdır. Bu yayınlarda gerçekleştirilen yazın çevirileri, yalnızca metinlerin farklı dillere aktarılmasını değil, aynı zamanda kaynak kültürün nasıl temsil edildiğini ve kültürel öğelerin hangi çeviri yöntemleriyle aktarıldığını da ortaya koymaktadır. Bu nedenle söz konusu yayınlarda yer alan yazın çevirilerinin incelenmesi, kültürel aktarım süreçlerinin anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Bu araştırma, Yunus Emre Enstitüsü tarafından yayımlanan TR. dergisini örneklem olarak ele alarak söz konusu boşluğa katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Örneklem olarak, Yunus Emre Enstitüsü'nün 2015 yılı Mayıs-Haziran sayısı olarak yayımladığı TR. dergisi seçilmiştir. Dergide yer alan yazın çevirileri, kültürel aktarım bağlamında incelenerek kültürel öğelerin erek dile aktarımında benimsenen çeviri yöntemleri analiz edilecektir. Bu doğrultuda araştırmanın temel problemi, TR. dergisinde yer alan yazın çevirilerinde kültürel öğelerin erek dile aktarımında hangi çeviri yöntemlerinin benimsendiğinin ve bu yöntemlerin kültürel aktarım sürecini nasıl biçimlendirdiğinin ortaya konulmasıdır.

Söz konusu araştırma problemi doğrultusunda yürütülen çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. TR. dergisinde yer alan yazın çevirilerinde hangi kültürel öğeler yer almaktadır?

2. Tespit edilen kültürel öğeler erek dile hangi çeviri yöntemleri kullanılarak aktarılmıştır?
3. Kültürel öğelerin aktarımında hangi çeviri yöntemleri daha sık tercih edilmektedir?
4. Tespit edilen kültürel öğeler, uygulanan çeviri yöntemleri doğrultusunda erek metinde hangi biçimlerde yeniden yapılandırılmıştır?

1. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

Yazın çevirisinde kültürel öğelerin aktarımı, çevirmenin kaynak ve erek kültür arasında benimsediği yaklaşım doğrultusunda şekillenmektedir. Bu bağlamda, kültürel aktarımın nasıl gerçekleştirildiğini açıklamada en sık başvurulan kuramsal yaklaşımlardan biri, Venuti (1995) tarafından ortaya konulan yabancılaştırma (*foreignization*) ve yerlileştirme (*domestication*) stratejileridir. Venuti'ye göre çevirmen, kaynak metnin kültürel özelliklerini erek metinde koruyarak okuru kaynak kültürle karşı karşıya bırakabilir ya da metni erek kültürün dilsel ve kültürel beklentilerine uyarlayarak daha akıcı ve doğal bir metin oluşturabilir.

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesi, Venuti'nin (1995) yabancılaştırma ve yerlileştirme yaklaşımına dayanmaktadır. Bununla birlikte, kültürel aktarımın metin düzeyinde sistematik olarak incelenilmesi amacıyla Durdağı (2025) tarafından geliştirilen çeviri yöntemi sınıflandırmasından yararlanılmıştır. Böylece çevirmenin mikro düzeyde benimsediği çeviri yöntemleri ile makro düzeyde ortaya çıkan kültürel aktarım stratejileri arasındaki ilişki değerlendirilmiştir.

Bu doğrultuda, bulgulara geçmeden önce çeviride kültürel aktarım kavramının ve çalışmada esas alınan yabancılaştırma ile yerlileştirme stratejilerinin kuramsal çerçevesinin açıklanması, gerçekleştirilen çözümlemelerin daha sağlıklı değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır.

1.1. Kültür aktarımı

Kültür, dil ve çeşitli göstergeler aracılığıyla varlığını kuşaktan kuşağa aktaran bir toplum ürünüdür. Dünyanın herhangi bir yerine yabancı olan, ancak orada konuşulan dili iyi seviyede öğrenen biri, yalnızca söz varlığını inceleyerek pek çok bilgi edinebilir (Aksan, 2008). Örneğin, Türklerin buğday ve ekmek ile ilgili söz varlığı, Doğu Asya'dakinden daha fazla gelişmiştir. Türk kültürü için buğday ve ekmek, gıdanın kendisi olmanın yanı sıra, simgesel anlamlar da taşır ve bu durum Türk dilinde çok fazla sözcüğe yansımıştır (Mardin, 1997). Özetle, dil yalnızca bir iletişim aracı olmanın ötesinde, toplumun kültürel mirasını, kimliğini yansıtan ve nesiller boyunca taşıyan önemli bir öğedir.

Kültürün aktarılması, toplumların kendi üyelerine ve diğer topluluklara öğretilmesi, ayrıca araştırma amacıyla özelliklerinin belirlenmesi için gerekli olan en önemli faktörlerden biri, bilginin yazılı hale getirilmesidir. Diğer gerekli etken ise bu bilgilerin kapsayıcı ve yazın biçiminde düzenlenmiş içerik haline gelmesidir (Turan, 2014). Kültürün yazılı hale getirilmesi ve günümüz basım-yayın organlarıyla yaşatılması, ona yalnızca koruma sağlamakla kalmaz, aynı zamanda farklı topluluklar arasında etkileşim ve anlayış oluşturarak kültürel çeşitliliğin güçlenmesine de katkıda bulunur. Ülken (2007) *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü* isimli kitabında bahsi geçen katkıların ve etkileşimlerin görülmediği toplumları kuruyup düşen dallara benzeterek onların medeni açılma yolundan ayrılıp yok olup gitmeye mahkûm olduklarını belirtmiştir. Dolayısıyla, kültürün yazılı hale getirilmesi ve yayılması, sadece korunmasını değil, aynı zamanda toplumsal gelişimi ve ilerlemeyi de beraberinde getirir.

Çalışmanın özelinde konu edinilen dil, tarih ve kültür dergileri gibi yayınlar, bir toplumun geçmişini, gelenek gibi değerlerini, ideoloji kadar siyasi duruşunu ve kültürel öğelerini salt ulusal ölçekte değil, aynı zamanda çeviri metinleri aracılığıyla uluslararası düzeyde de tanıtarak küresel bir etkileşim alanı oluşturur. Yayımlanan içerikler, bilgiyi aktarmanın yanı sıra toplumsal değişimi ve kültür evrimini inceleyerek geleceğe ışık tutan bir rehber olma görevi görür.

1.2. Kültür unsurları

Bir ülkenin milli kültürü din, dil, sanat, gelenek ve görenek gibi çeşitli unsurları kapsar. Bu unsurlar, farklı toplumların kimliğini, dünya görüşünü ve uluslararası statüsünü yansıtmanın yanı sıra, çeviri sürecinde kültür aktarımı açısından da büyük önem taşır. Bu çalışmada, kültürel öğelerin çevirisine yönelik sınıflandırmalarda aşağıdaki tablo esas alınacaktır.

Tablo 1. Kültür Unsurları⁴

Coğrafi İsimler	Örnek: Anadolu, Çanakkale vb.
Mimari Yapılar	Örnek: Kubbe, Cami vb.
Yemek Kültürüne Ait Unsurlar	Örnek: Şerbet, Türk Kahvesi vb.
Tarihte Bilinen Kişi, Yer Olgu ve Olaylar	Örnek: Mevlâna, Patrona Halil İsyanı vb.
Dini Kavramlar	Örnek: Ramazan ayı, İftar, Sahur vb.
Kurum ve Kuruluşlar	Örnek: Yunus Emre Enstitüsü vb.
Sanata Dair Söz Varlığı	Örnek: Hat Sanatı, Kaside, Gazel vb.
Giysi ve Giyim Unsurları	Örnek: Kaftan, Tülbent vb.

1.3. Çeviride kültür aktarımı

Kültürel muhtevası ağırlıkta olan yazınların çevirileri şüphesiz başka kültürleri tanımak veya dilleri öğrenmek isteyenlerin hedef okur kitlesi olduğu metinlerdir. Çeviri, erek okura kaynak ekinin kültürel varlığını aktarmada köprü olma işlevini yerine getirirken, aynı zamanda yazının kaynak diline dair bilgisini geliştirmek isteyen erek okurun, o dile ait kültürel göstergeleri kavrayabilmesine de katkı sağlar.

Lefevere (1990) çeviriyi hedef dilin kültürel normlarına uyarlanmış bir tür yeniden yazım olarak görmüş ve Bassnett (1990) ile “Ne kelime ne metin ancak kültür çevirinin operasyonel birimi haline gelir.” ifadesini kullanmışlardır. Ayrıca, *Constructing Cultures*'da Bassnett ve Lefevere (1998) çeviri çalışmalarının aslında bir tür kültürel etkileşim olduklarını savunmuşlardır. Belirtilen görüşlerden hareketle, çevirinin yalnızca dilsel anlamların ötesine geçerek kültürel normların erek dilde yeniden şekillenmesiyle ortaya çıkan yeni bir yazın oluşturduğunu ve çevirmenlerin de kültürel ve toplumsal anlamları dönüştüren aktörler olduklarını ifade etmek mümkündür.

Bu yaklaşımlar, kültürel aktarımın yalnızca dilsel değil, aynı zamanda kültürel ve bağlamsal kararları da içeren çok boyutlu bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle kültürel öğelerin çevirisi, kaynak ve erek kültür arasındaki farklılıklardan dolayı çevirmen açısından çeşitli güçlükleri de beraberinde getirebilmektedir. Zira kültür unsurları arka planında kendi kaynak ekinin sıkı sıkıya bağlı derin bağlamlar içerdiğinden yazın çevirisinde özel bir hassasiyet gerektirir (Kaya, 2024). Özellikle Türkçeden uzak kültürlerle ait hedef dillere yapılan çevirilerde, birçok kültürel söz varlığının karşılığını bulmak oldukça zordur. Dil içindeki atasözleri, deyimler ve kültürel referansların birebir erek dile çevrilememesi durumunda, kültürler arası aktarım için en uygun yöntemi belirlemek gerekmektedir. Yazın çevirisinin, hem tüm öğeleriyle hedef dilde anlamlı bir metin oluşturması hem de kaynak kültürün erek okur tarafından doğru şekilde kavranmasını sağlaması önemlidir.

⁴ Çalışmada kullanılan bu sınıflandırma, ulusal ve uluslararası literatürdeki çeşitli kuramsal yaklaşımların sentezlenmesiyle araştırmacı tarafından yapılandırılmıştır. Yöntemsel bir model niteliği taşıyan bu özgün tasnif, araştırma materyali olarak seçilen dergideki somut veriler ve çeviri örnekleri üzerinden somutlaştırılarak analiz edilmiştir.

1.4. Çeviri yöntemleri

Çeviri eylemi salt dilsel bir aktarım değildir, aynı zamanda kültürü de aktarma faaliyetidir. Onun, mutlaka bir amacı ve işlevi vardır. Çevirmen ve diğer paydaşlar (yayınevi, işveren vb.) çeviri sürecinde bilinçli veya bilinçsiz seçimler neticesinde belirli yöntemler kullanırlar. Uygulanan yöntemler ya kaynak ekine ait unsurların erek okura yabancı olarak bırakılmasını ya da hedef ekine uyarlanıp izlerinin kısmen veya tamamen silinmesini sağlar. Bu durumda çeviride kültür öğeleri için seçilen yöntemlerin sadece teknik veya dilsel bir tercih olduğunu söylemek pek de mümkün değildir. Çeviri yöntemleri metnin anlamı, kültürün aktarımı, amacı, işlevi gibi hususların okurun zihninde nasıl şekilleneceği üzerinde etkilidir. Ayrıca, kullanılan yöntemler çeviri sürecindeki paydaşların çeviri amacını, çevirinin beklenen işlevini, sosyal ve siyasi duruşunu da yansıtır.

Schleiermacher, 1813 yılında yayımlanan çalışmasında çevirinin aslında iki temel yöntem içerdiğini belirtmiştir (Akın, 2022). Ona göre çevirmen ya okuru yazara yaklaştırır ve ona alışık olmadığı yabancı olan düşünme tarzları sunar ya da yazarı okura getirir ve böylece yabancı olanı erek ekinin ifadeleriyle konuşturur. Her iki durum için bugün Çeviribilimde yerileştirme ve yabancılaştırma kavramları kullanılmaktadır. Schleiermacher çalışmasının devamında yabancılaştırma yöntemini savunarak çevirinin yalnızca bir aktarım değil aslında kültürel bir deneyim de olduğunu ifade etmiştir.

Çeviride kültürel aktarım, dilbilimsel yaklaşımlar göz önünde bulundurularak kültürel öğelerin sınıflandırılması ve aktarım biçimleri açısından da ele alınmıştır. Newmark (1988), kültürel öğeleri çevresel unsurlar, maddi kültür, sosyal kültür, kurumlar ile jest ve alışkanlıklar olmak üzere farklı kategorilere ayırarak bu öğelerin çeviri sürecinde farklı yöntemler gerektirdiğini ileri sürmektedir. Kültürel öğelerin çevirisi alan yazınında farklı sınıflandırma modelleri önerilmiştir. Bununla birlikte, bu kategorilerin farklı kültür ve metin türlerindeki kültürel öğelerin tamamını aynı ölçüde karşılaması mümkün olmayabilmektedir. Özellikle bu çalışmanın veri setinde yer alan tarihî, dinî ve sanatsal içerikli kültürel öğelerin Newmark'ın önerdiği kategoriler içerisinde tutarlı biçimde konumlandırılması güçleşebilmektedir.

Aixelá (1996) ise kültüre özgü öğelerin çevirisini koruma ve ikame stratejileri ekseninde ele almaktadır. Bu yaklaşım, kültüre özgü öğelerin erek metinde korunması, değiştirilmesi veya uyarlanması gibi çeviri kararlarını açıklamak açısından önemli olmakla birlikte, kültürel öğelerin türleri ile bu öğelerin aktarımında benimsenen yaklaşımın birlikte değerlendirilmesine yönelik daha kapsamlı bir sınıflandırma sunmamaktadır.

Baker (1992) kültürel farklılıklardan kaynaklanan eşdeğerlik sorunlarına odaklanmış ve çevirmenin bu sorunları aşmak amacıyla çeşitli stratejiler geliştirmesi gerektiğini belirtmiştir. Bununla birlikte, Baker'ın yaklaşımı daha çok dilsel eşdeğerlik ve kültürel farklılıkların çeviri sürecinde yol açtığı aktarım sorunları üzerinden şekillenmektedir ve kültürel öğelerin kaynak kültür ile erek kültür arasındaki konumunu ve bu öğelerin erek metinde yabancılaştırılması ya da yerileştirilmesi gibi farklı aktarım biçimlerini doğrudan sınıflandırmayı amaçlamamaktadır.

Pedersen (2005, 2011) tarafından geliştirilen sınıflandırma ise özellikle görsel-işitsel çeviri bağlamındaki kültüre özgü göndermelerin aktarımına yönelik stratejileri sistematikleştirmektedir. Bu nedenle, söz konusu modelin farklı türlerde içerikler barındıran ve yazın çevirilerini inceleyen bu çalışmanın kapsamına doğrudan uyarlanması sınırlı kalmaktadır.

Çeviri yöntemlerinin belirlenmesinde çevirmenin bireysel tercihleri kadar içinde bulunduğu kültürel sistem ve çeviri amacı da etkili olmaktadır. Toury (1995), çeviri kararlarının erek kültürde geçerli olan normlar doğrultusunda şekillendiğini savunurken, Nord (1997) çeviri sürecinde metnin işlevini ön plana çıkararak çeviri stratejilerinin çevirinin amacı doğrultusunda belirlenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu yaklaşımlar, kültürel öğelerin aktarımında benimsenen yöntemlerin yalnızca teknik tercihler olmadığını; aynı zamanda erek kültürün beklentileri, çeviri normları ve çevirinin işlevi doğrultusunda da şekillendiğini göstermektedir.

Venuti, çeviride görünürlük ve görünmezlik gibi kavramları ortaya atarak daha önce iki temel çeviri yöntemini öne süren Schleiermacher'ın görüşlerini geliştirmiştir (Durdağı, 2025). Ona göre (Venuti, 1995), görünmez olmak isteyen çevirmen, kaynak metnin kültürel unsurlarını erek ekindekilerle değiştirir ve metni erek dilin kültürel bağlamına uygun hale getirir. Ancak, kaynak ekinde bulunan kültürel öğeler erek ekinde korunmuş olduğunda, çevirmen varlığını hissettirmiş olur. Venuti (1995) çalışmasında, Anglo Amerikan kültürünün görünmeyen çevirmeni makbul ve çevirisini de akıcı bulduğuna dair çeşitli görüşleri derledikten sonra bu anlayışı savunanları (çevirmenler, yayınevleri, eleştirmenler vb.) "Yurt dışında emperyalist evde ise yabancı düşmanı." olmakla nitelendirmiştir. Çevirmenlerin Anglo-Amerikan kültürünün uluslararası ölçekte tanıtılmasını vurgulamalarına rağmen diğer kültürleri tanımayı göz ardı ettiklerini ileri sürmüştür. Ona göre kültürel aktarım hedef ve erek ekini ne olursa olsun çeviri açısından kıymetlidir ve erek yazında kaynak ekinin unsurları olabildiğince korunmalıdır. Burada bahsi geçen korunma salt çeviri metinde uygulanan bir yabancılaştırma yöntemi ile sınırlı değildir, anlaşılabilirlik ve çevirmen görünürlüğünün artırılması için oluşturulmuş önsöz, dipnot, sonsöz gibi diğer kaynak ekin dışı unsurları da kapsamaktadır.

Durdağı (2025), *Çeviribilimde Kavram Karmaşası* başlıklı kitap bölümünde yerleştirme ve yabancılaştırma kavramlarına dair çatı ve alt başlıklar önermiştir. Ona göre, her türlü eylem ve karşılık bulmanın aynı potada eritilmemesi adına böyle bir çatı ve alt kavramlaşma gereklidir. Yabancılaştırma, aynı anlama gelmeyen iki farklı durumu kapsadığından, 'yabancı bırakma' ve 'yabancılaşma' gibi ayrı çatı kavramlara ayrılması elzemdir. Yabancı bırakma bir sözcüğü kaynağında yazıldığı haliyle aktarma, yabancılaşma ise muğlaklık yani okurun zihninde belirli bir resim oluşmayışıdır. Yabancılaştırma ve yerleştirme dilsel, kültürel, yapısal, yönetsel, coğrafik, tarihsel, sistemsel, dijital ve köklü/kısmi boyutlarda gerçekleşen yöntemlerdir. Her türlü metne aynı tanımların çerçevesinden bakmanın metin türü, okur alışkanlığı ve yayın evi piyasa beklentileri gibi gelişmeleri yok saymak olduğunu belirten Durdağı, kavramların kullanımında bir güncellemeye gidilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Özetle, çeviri eylemi yalnızca diller arası anlam aktarımı değildir. Kültürlerarası dolaşımı mümkün kılan, sosyolojik, ideolojik, eğitsel, felsefi vb. yönleri de bulunan çok katmanlı bir faaliyettir. Schleiermacher ve Venuti'nin ortaya koydukları kavramlar temelde çevirmenin kültür aktarıcı görevini vurgulamakla birlikte, çeviri sürecinde yapılan tercihlerin çevirinin erek ekin üzerindeki etkisini de ortaya koymaktadır.

Çalışmada erek ekin olarak kullanılacak örneklem analiz edilirken, yukarıda açıklanan yerleştirme ve yabancılaştırma yöntemleri ve Durdağı'nın (2025) öne sürdüğü çatı ve alt kavramlar kullanılacak, erek yazında hangi kültürel unsurlarda ve ne sıklıkla kullanıldıkları araştırılıp bu yöntemlerin metnin işlevi, amacı ve kültürel aktarıma katkısı değerlendirilecektir. Durdağı'nın (2025) sınıflandırmasının tercih edilmesinin temel nedeni, modelin çalışmanın kuramsal temelini oluşturan Venuti'nin (1995) yabancılaştırma-yerleştirme ikilisini daha ayrıntılı alt kavramlar üzerinden ele almasıdır. Durdağı (2025), alan yazında zaman zaman birbirinin yerine kullanılan kavramları birbirinden ayırarak kültürel öğelerin erek metindeki konumlandırılmasına ilişkin daha ayrıntılı bir çözümleme olanağı sunmaktadır. Bunun yanı sıra, yabancılaştırma ve yerleştirme olgusunu kültürel, yapısal, coğrafik ve tarihsel gibi farklı boyutlarda ele alması, kültürel öğelerin yalnızca dilsel aktarım düzeyinde değil, kaynak ve erek kültür arasındaki ilişki bakımından da incelenmesine imkân sağlamaktadır. Bu yönüyle Durdağı'nın (2025) sınıflandırması, Türkçe-İngilizce dil çifti bağlamında Türk kültürüne özgü tarihî, dinî, sanatsal ve diğer kültürel unsurların erek metne aktarımında benimsenen yöntemlerin yabancılaştırma ve yerleştirme ekseninde değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. Dolayısıyla model, hem çalışmanın kuramsal çerçevesiyle tutarlılık sağlamakta hem de farklı türlerde içerikler barındıran TR. dergisindeki kültürel öğelerin sınıflandırılması ve aktarım biçimlerinin birlikte incelenmesi açısından uygun bir analitik araç sunmaktadır.

1.5. *TR.* isimli dergi hakkında kısa bilgi ve derginin örneklemedeki yeri

Dünyanın her yerindeki Türklerle ve Türk dostu insanlarla bağ kurmayı vizyon, Türkiye'nin uluslararası alandaki tanınırlığını ve bilinirliğini artırmayı misyon edinmiş Yunus Emre Enstitüsü tarafından 2015 Mart ayında yayımlanmaya başlanmış *TR.* isimli dergi iki aylık bülteniyle toplam 29 sayıdan oluşmaktadır. Enstitü, yabancılara Türkçe öğretimi çalışmaları yapmasının yanı sıra, Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere de çeşitli destekler sunmaktadır. Dergi, içeriğiyle hem yurt içinde hem de yurt dışındaki okurlarına bu doğrultuda bir ülke temsili gerçekleştirmektedir (Yunus Emre Enstitüsü, 2025a).

Dil, kültür ve edebiyat dergisi alt başlığıyla yayımlanan derginin 2015 Mayıs-Haziran sayısı (Yunus Emre Enstitüsü, 2025b) araştırmanın örneklemini olarak seçilmiştir. Gündem, dosya, sanat, seyahat, edebiyat, portre, röportaj ve Yunus Emre Enstitüsü bölümlerinden oluşan dergi çeşitli alt başlıklarda köşe yazıları da içermektedir. Köşe yazıları hem Türkçe hem de İngilizce metinli olup İngilizce bölümler ilk sayfalarda "İngilizce Editör" olarak belirtilen beşer bir çevirmen⁵ tarafından oluşturulmuştur.

Derginin bu sayısı Türk kültürüne ve tarihine özgü lale, Ramazan ayı gelenek ve görenekleri, Türk mimarlık tarihinin dehası olarak bilinen Mimar Sinan, Hat, Tezhip gibi Türk İslam sanatları vb. muhtevaları içeren geniş kapsamlı kültürel veri sunmaktadır.

2. Yöntem

Bu araştırma, yazın çevirilerinde kültürel öğelerin erek dile aktarımında benimsenen çeviri yöntemlerini ve bu yöntemlerin kültürel aktarım sürecindeki işlevlerini incelemeyi amaçlayan nitel bir araştırmadır. Araştırmada veri kaynağı olarak yazılı belgeler kullanılmış; verilerin toplanması ve çözümlenmesi süreçlerinde doküman incelemesi ile nitel içerik analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır. Araştırmada verilerin toplanması, analiz edilmesi ve yorumlanması süreçlerinde aşağıdaki metodolojik yol izlenmiştir.

2.1. Araştırma deseni

Araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yürütülmüştür. Çalışmada veri kaynağını oluşturan yazılı belgelerin incelenmesinde doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Örnekleme yer alan yazın çevirileri sistematik biçimde incelenmiş; metinlerde bulunan kültürel öğeler belirlenmiş, sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır. Bu süreçte nitel içerik analizinden yararlanılmıştır. İçerik analizi, yazılı verilerin belirli kavramlar, kategoriler ve temalar doğrultusunda sistematik biçimde çözümlenmesini sağlayan bir analiz yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu doğrultuda kültürel öğeler belirlenen kuramsal çerçeveye göre kodlanmış ve çeviri yöntemleri açısından değerlendirilmiştir.

2.2. Veri seti ve örneklem

Araştırmanın inceleme nesnesini, Yunus Emre Enstitüsü tarafından yayımlanan *TR.* dergisinin 2015 Mayıs-Haziran sayısı oluşturmaktadır. Bu sayının seçilme nedeni, kültürel diploması hedefiyle hazırlanan metinlerin yoğun bir şekilde "kültüre özgü unsurlar" barındırmasıdır.

Örneklem olarak söz konusu sayı seçilmiş ve derginin tamamı incelemeye dâhil edilmiştir. Çalışmada dergide yer alan yazın metinleri ve çevirileri esas alınmış, inceleme süreci kaynak metinlerin Türkçe sürümleri üzerinden yürütülmüştür.

Veri toplama sürecinde dergi baştan sona iki kez okunmuştur. İlk okumada kültürel öğeler tespit edilmiş, ikinci okumada ise tespit edilen öğeler kontrol edilerek Tablo 1'de sunulan kültürel öğe sınıflandırmasına göre üst kategoriler altında gruplandırılmıştır. Aynı kültürel öğenin metin içerisinde birden fazla kez yer alması durumunda, çeviri yönteminde herhangi bir farklılık bulunmuyorsa

⁵ Hatice Han Er

yalnızca bir örnek değerlendirmeye alınmıştır. Tüm belirleme, kodlama ve sınıflandırma işlemleri tek araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir.

İnceleme sonucunda coğrafyaya özgü il, ilçe, bölge ve alan adları kategorisinde 16; mimari estetik yönü bulunan yapılar kategorisinde 10; tarihte bilinen kişi, yer, kuruluş, dönem ve olay adları kategorisinde 34; Türkiye'de bulunan kurum, kuruluş ve topluluk adları kategorisinde 12; edebî türler kategorisinde 7; edebî eser adları kategorisinde 33; edebiyat karakter adları kategorisinde 4; sahne sanatları kategorisinde 6; görsel sanat adları ve terimleri kategorisinde 9; müzik türleri ve çalgı adları kategorisinde 11; dinî kavramlar kategorisinde 9; yemek kültürüne ilişkin unsurlar kategorisinde 4 ve giysi adları kategorisinde 2 kültürel öge tespit edilmiştir. Tespit edilen bu kültürel ögeler, çalışmanın analiz birimini oluşturmuştur.

Tek kodlayıcıyla yürütülen analiz süreci, araştırmanın sınırlılıklarından biri olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, örneklemde yer alan tüm yazın çevirilerinin sistematik biçimde taranması ve kültürel ögelerin tamamının analiz kapsamına alınması, elde edilen verilerin kapsamlı ve bütüncül bir şekilde değerlendirilmesine katkı sağlamıştır.

2.3. Veri analizi ve sınıflandırma modeli

Veri analizi dört aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada örneklemde yer alan yazın çevirileri ayrıntılı olarak incelenmiş ve metinlerde bulunan kültürel ögeler tespit edilmiştir. İkinci aşamada tespit edilen kültürel ögeler, Tablo 1'de sunulan üst kategoriler doğrultusunda sınıflandırılmıştır. Üçüncü aşamada her bir kültürel ögenin erek dile aktarımında kullanılan çeviri yöntemleri belirlenmiş; bu yöntemler Venuti'nin (1995) yabancılaştırma ve yerlileştirme yaklaşımı ile Durdağı'nın (2025) önerdiği çatı ve alt kavramlar doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bu aşamada, kültürel ögenin yazılış ve okunuşunda herhangi bir değişiklik yapılmadan erek metne aktarılması yabancı bırakma olarak değerlendirilmiştir. Yazılış veya okunuşunda değişikliğe gidilmesine rağmen erek kültür dizgesinde yer alan bir kavram ya da sözcükle tam olarak örtüşmeyen aktarımlar ise yabancılaşma kapsamında ele alınmıştır. Buna karşılık, kültürel ögenin erek kültür dizgesinde karşılığı bulunan bir kavram veya ifadeyle aktarılması yerlileştirme olarak sınıflandırılmıştır. Son aşamada ise elde edilen veriler karşılaştırmalı olarak analiz edilerek hangi kültürel ögelerde hangi çeviri yöntemlerinin tercih edildiği ve bu yöntemlerin kullanım sıklıkları ortaya konulmuştur. Elde edilen bulgular, kültürel aktarım sürecini açıklamaya yönelik olarak kuramsal çerçeve ışığında yorumlanmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde, TR. dergisinde yer alan yazın çevirilerinden tespit edilen kültürel ögeler, anlamsal ve işlevsel özelliklerine göre tematik kategoriler altında sunulmuştur. Belirlenen kültürel ögelerin erek dile aktarımında kullanılan çeviri yöntemleri, Venuti'nin (1995) yabancılaştırma ve yerlileştirme yaklaşımı ile Durdağı'nın (2025) önerdiği çatı ve alt kavramlar doğrultusunda değerlendirilmiştir. Bulgular, her kategori için hazırlanan tablolar ve bu tablolara ilişkin açıklamalar aracılığıyla sunulmuş; kullanılan çeviri yöntemleri kuramsal çerçeve temel alınarak yorumlanmıştır. Her kategori sonunda elde edilen bulguların genel eğilimleri özetlenerek kullanılan çeviri yöntemlerinin kültürel aktarım sürecindeki görünümü ortaya konulmuştur.

Tablo 2. Coğrafyaya Özgü İller, İlçeler, Bölgeler ve Alan Özel İsimleri

Kaynak Ekin	Erek Ekin	Yöntem	
		Yabancılaştırma	
		Coğrafik Yabancı Bırakma	Coğrafik Yabancılaşma
			Yerlileştirme
Boğaz	Bosphorus		*
Karaköy	Karaköy	*	
Kabataş	Kabataş	*	
Anadolu	Anatolian		*
Kağıthane	Kağıthane	*	
İstinye	İstinye	*	
Doğubeyazıt	Doğubeyazıt	*	
Üsküdar	Üsküdar	*	
Çanakkale	Gallipoli-Çanakkale		*
İstanbul	Istanbul	*	
Bursa	Bursa	*	
İzmir	İzmir	*	
Yozgat	Yozgat	*	
Hicaz	Hicaz	*	
İznik	Iznik	*	
Kayaköy	Kayaköy	*	

Bu kategoride toplam 16 coğrafyaya özgü il, ilçe, bölge ve alan adı tespit edilmiştir. Bunların 13'ünün yabancı bırakma, 3'ünün ise coğrafik yabancılaşma yöntemiyle erek dile aktarıldığı belirlenmiştir. Bulgular, çevirmenin coğrafi özel adların büyük bölümünde kaynak metindeki biçimi korumayı tercih ettiğini göstermektedir.

Coğrafi adlarda yabancılaştırmanın baskın olması, özel adların diller arası aktarımda betimleme değil doğrudan gönderme (referans) işlevi taşımasından kaynaklanabilir. Özel adın işlevi gönderim olduğundan, erek dilde yerleşik bir karşılığı bulunmadıkça bu adların değiştirilmesine gerek duyulmamış olabilir. Bu nedenle yabancılaştırma, kategoriye özgü varsayılan bir strateji olarak yorumlanabilir.

Çevirmenin İngilizcesi bulunan “Boğaz” ve “Anadolu” yer adlarını erek ekindeki bilinen karşılıklarıyla kullandığı, diğer özel isimleri yabancı bıraktığı görülmektedir. Venuti'ye (1995) göre kaynak kültüre özgü unsurların korunması, çevirmenin görünürlüğünü artıran ve kaynak kültürün erek metindeki varlığını sürdüren yabancılaştırma odaklı bir yaklaşımdır. Durdağı'nın (2025) çalışmasında bahsettiği

üzere; ülke, şehir isimleri, özel adlar gibi sözcükler için erek ekinde karşılık hemen üretilmeyebilir, yabancı bırakılmaları da buradan anlaşılacağı üzere zorunluluktur.

Ek olarak, çevirmenin “Çanakkale” şehrinin İngilizce karşılığı olarak bir yerde “Gallipoli”, başka bir yerde ise “Çanakkale” sözcüğünü kullanması, bu kategori özelinde terminolojik tutarlılığın zayıflayabileceğine işaret eden noktasal bir örnektir. Bu tek örnekten hareketle metin genelinde sistematik bir tutarsızlık olduğu sonucuna varmak temkinli bir yaklaşım gerektirir. Ancak ilerleyen tablolarda (Tablo 5, Tablo 7, Tablo 14) benzer noktasal tutarsızlıkların da tespit edilmiş olması, bu örneğin izole bir durum olmadığını, kategoriler arasında yinelenen bir eğilime işaret ettiğini düşündürmektedir.

Toury'ye (1995) göre çeviri süreci, erek kültürde geçerli normlar doğrultusunda şekillenen sistematik kararlar bütünüdür. Bu bağlamda aynı metin içerisinde aynı kültürel öğeye yönelik farklı çeviri tercihlerinin benimsenmesi, çeviri normlarının tutarlı biçimde uygulanmadığını düşündürmektedir. Ayrıca "Gallipoli" adının tarihsel ve coğrafi olarak Gelibolu ile ilişkilendirilen yerleşik bir ad olması nedeniyle, bu kullanım Çanakkale ilini ifade eden kaynak kültürel göndergenin erek metinde farklı biçimde temsil edilmesine yol açabilecek niteliktedir. Dolayısıyla söz konusu tercih, kültürel göndergenin metin boyunca tutarlı biçimde aktarılmasını güçleştirebilecek bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Tablo 3. Özel İsim Barındıran veya Barındırmayan Mimari Estetik Yönü Olan Yapılar

Kaynak Ekin	Erek Ekin	Yöntem	
		Yabancılaştırma	
		Kültürel Yabancı Bırakma	Kültürel Yabancılaşma
İshak Paşa Sarayı	İshak Pasha Palace		*
Kapalı Çarşı	The Grand Bazaar		*
Tekfur Sarayı	Tekfur Palace		*
Üsküdar Rabia Gülnuş Sultan İskele Camii	Üsküdar Rabia Gülnuş Sultan Mosque		*
Kubbe	Dome		*
Sultan Türbeleri	Tombs of Sultans		*
Rumeli Hisarı	Rumelian Fortress		*
Hamidiye Sebili	Hamidiye Public Fountain		*
Tophane Çeşmesi	Tophane Fountain		*
Tophane-i Amire	Tophane-i Amire (The Arsenal Headquarters)		*

Bu kategoride 10 mimari estetik yönü bulunan yapı adı tespit edilmiş olup, bunların tamamının coğrafi yabancılaşma yöntemiyle erek dile aktarıldığı belirlenmiştir. Bulgular, çevirmenin yapı türlerini ifade eden cami, çeşme, saray gibi kavramları erek dildeki yerleşik karşılıklarıyla aktarırken, bu yapılara ait

özel isimleri büyük ölçüde koruduğunu göstermektedir. Benzer şekilde "Kapalı Çarşı" ve "Rumeli Hisarı" ifadeleri de erek dilde yerleşik kullanımları bulunan karşılıklarla çevrilmiştir. Ayrıca "Paşa" ve "Sultan" unvanlarının erek dilin sesletim ve yazım özelliklerine uyarlanarak aktarılması, özel adların ise korunması dikkat çekmektedir. Bu durumdan yola çıkarak, çevirmenin kaynak ekinin erek kitle tarafından daha önceden bilinen kavramları ya semantik ya da ses ve biçim düzeyinde İngilizce karşılıkları ile kullandığı fakat erek ekin için yeni olan isimleri yabancı olarak bıraktığı söylenebilir. Aixela'dan (1996) aktaran Aksoy (2002), yabancılaştırılan kültüre özgü sözcüklere erek kitlenin kabul ve uyum sağlamasının belirli koşullara bağlı olduğunu belirtmiştir. Onlara göre çevirmenin bu yönteminin başarısı, erek okurun hoşgörü derecesi, yabancı kültüre açıklık düzeyi ve çevirmenin kendisinin ne kadar yerleşik bir kültüre sahip olup olmadığı ile ilgili olabilir. İncelenen örneklerde mimari yapı adlarının özel isimlerinin korunması, kültürel kimliğin metinde görünür kılınmasına yönelik bir eğilim olarak yorumlanabilir. Bu yaklaşım, Venuti'nin (1995) yabancılaştırma anlayışıyla uyumlu görünmektedir.

Tablo 4. Tarihte Bilinen Kişi, Yer, Kuruluş, Dönem ve Olay Adları

Kaynak Ekin	Erek Ekin	Yöntem	
		Yabancılaştırma	
		Tarihsel Yabancı Bırakma	Yerlileştirme
Mimar Sinan	Architect Sinan		*
Mevlâna	Mawlana		*
Osmanlı	Ottoman		*
Hassa Ocağı	The Imperial Society		*
Kılıç Ali Paşa Külliyesi	The Kılıç Ali Pasha Ottoman Social Complex		*
Kervansaraylar	Caravansaries		*
Dergahlar	Religious lodges called Dergahs		*
Göbeklitepe	Göbeklitepe	*	
Kanuni Devri	The era of Kanuni		*
Lale Devri	The Tulip Era		*
Ali Çelebi	Ali Çelebi	*	
Mahmud Efendi	Mahmud Efendi	*	
Aşk-i Bey	Aşk-i Bey	*	
Şair Nedim	The poet Nedim		*
Selçuklular	Seljuks		*

Memlûkler	Mamluks	*
Necati Bey	Necati Bey	*
Tabib Mehmed Aşk-i Efendi	Doctor Mehmed Aski Efendi	*
İkinci Selim Devri	The era of Selim II	*
Dördüncü Mehmed Devri	The era of Mehmed IV	*
Fenni Mehmed Dede	The Scientist Mehmed Dede	*
Debbağ Ataullah Efendi	Debbagh Ataullah Efendi	*
Tulumbacı Ocağı	Waterpump Organisation (Tulumbacı Ocağı)	*
İbrahim Müteferrika	Ibrahim Muteferrika	*
Şeyhulislam Yenişehirli Abdullah Efendi	Sheikhul-Islam Abdullah Efendi of Yenişehir	*
Patrona Halil	Patrona Halil	*
Sümbülzade Vehbi	Sümbülzade Vehbi	*
Hersekli Arif Hikmet	Arif Hikmet of Hersek	*
Patrona Halil İsyanı	Patrona Uprising	*
Damat İbrahim Paşa	Damat İbrahim Pasha	*
Medrese	Madrasah	*
Derviş Bey	Derviş Bey	*
Abdülhamid Han	Abdulhamid Han	*
Kurtuluş Savaşı	The War of Independence	*

Bu kategoride toplam 34 tarihî kişi, yer, kuruluş, dönem ve olay adı tespit edilmiştir. Bunların 10'unun tarihsel yabancı bırakma, 24'ünün ise tarihsel yabancılaşma yöntemiyle erek dile aktarıldığı belirlenmiştir. Tarihsel yabancılaştırmanın bu kategoride baskın olması, tarihî kişi ve olay adlarının belirli bir döneme ve kültürel bağlama sıkı biçimde bağlı olmasından kaynaklanabilir. Bu adların erek dilde tam anlamıyla örtüşen bir karşılığa sahip olmaması, yerileştirme durumunda tarihsel özgüllüğün kaybolabileceğini düşündürmektedir. Bu da kaynak biçimin korunmasını açıklayabilir.

Özel isimleri kaynak ekindeki gibi bırakan çevirmenin, unvan, yer, dönem ve meslek adı içeren lakap, mahlas ve isim öbeklerinde erek ekinde karşılığı bulunanları erek söz dizimi ve çekimine uygun bir şekilde kullandığı (doktor: doctor, devri: the era vb.) görülmektedir. Ayrıca "dergâh", "külliye" ve "tulumbacı ocağı" gibi kültüre özgü kavramlarda açıklama yöntemine başvurulduğu görülmektedir. Aksoy'un (2002) belirttiği üzere açıklama, kültüre özgü öğelerin erek metne aktarımında başvuru yöntemlerinden biridir ve kültürel göndergenin bağlamsal olarak daha açık biçimde sunulmasına katkı sağlayabilmektedir. Venuti'nin (1995) yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde ise açıklama kullanımı,

çevirmenin metne müdahalesini görünür kılan yabancılaştırma odaklı uygulamalardan biri olarak değerlendirilebilir.

Bununla birlikte, açıklamaların bazı örneklerde metin içerisinde, bazı örneklerde parantez içinde, bazı örneklerde ise kaynak dildeki ifade ile verilmesi, aynı çeviri yöntemi içerisinde farklı uygulamaların benimsendiğini göstermektedir. Benzer çeviri durumlarında farklı sunum biçimlerinin tercih edilmesi, yöntemsel tutarlılığın zayıflamasına neden olabilecek bir görünüm sergilemektedir. Nord'un (1997) işlevsel yaklaşımı çeviri kararlarının metnin amacı doğrultusunda bütüncül ve tutarlı bir işlev üstlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, açıklama yönteminin farklı biçimlerde uygulanması çeviri stratejisinin işlevsel bütünlüğünü zayıflatabilecek bir tercih olarak değerlendirilebilir.

Tablo 5. Türkiye’de Bulunan Kurum, Kuruluş ve Topluluk İsimleri

Kaynak Ekin	Erek Ekin	Yöntem	
		Yabancılaştırma	
		Kültürel Yabancı Bırakma	Yerleştirme
Vakıflar	Waafs		*
Galata Mevlevihanesi	The Galata Mawlawi Lodge		*
Mevlevilik	Mawlaviyah		*
Darülbedayi	Darülbedayi	*	
Yunus Emre Enstitüsü	Yunus Emre Institute		*
Üsküdar Musiki Cemiyeti	Uskudar Music Society		*
Şark Musiki Cemiyeti	Oriental Music Society		*
İstanbul Radyosu	Istanbul Radio		*
Türkiye Gençlik Vakfı	Turkey Youth Organization		*
Uluslararası Öğrenci Dernekleri Federasyonu	Federation of International Students Association		*
Mehteran Grubu	Ottoman Mahtar Band		*
Altın Portakal Film Festivali	The Golden Orange Film Festival		*

Bu kategoride toplam 12 kurum, kuruluş ve topluluk adı tespit edilmiştir. Bunların 1'inin kültürel yabancı bırakma, 11'inin ise kültürel yabancılaşma yöntemiyle erek dile aktarıldığı belirlenmiştir. Bulgular, çevirmenin kurum, kuruluş ve topluluk adlarının büyük bölümünü kültürel anlamı koruyacak biçimde yabancılaştırma ekseninde aktardığını göstermektedir. Mevlevilik ile ilgili terimler erek ekine sesletim benzerliğiyle aktarılmıştır. Bunun sebebi artık modern dünyada Mevlâna ve öğretisinin bilinirliğinin artması ile daha önce üretilmiş karşılıkların bulunması olabilir.

Ek olarak, "vakıf" kavramının bir örnekte "Waafs" biçiminde aktarıldığı görülmektedir. İncelenen dergide bu kullanım aynen yer almakta olup, ilgili ifadenin yaygın İngilizce sözlüklerde veya yerleşik kullanım örneklerinde karşılığına rastlanmamaktadır. Bu nedenle söz konusu aktarımın, erek dilde yerleşik bir karşılığa dayanmaktan ziyade kaynak dildeki kavramın sesletim ve yazım özelliklerini yansıtmaya yönelik bir tercih olduğu değerlendirilebilir.

Tablo 6. Sanata Dair Söz Varlıklarının İçerisinde Bulunan Edebi Türler

Edebi Türler			
Kaynak Ekin	Erek Ekin	Yöntem	
		Yabancılaştırma	
		Kültürel Yabancı Bırakma	Yerileştirme
Gazeller	Gazelles		*
Kasideler	Odes		*
Rubailer	Rubaies		*
Mesnevi	Masnawi		*
Beyit	Stories		*
Divan Şiiri	Ottoman Poetry		*
Mazmun	The metaphorical poem		*

Bu kategoride toplam 7 edebî tür adı tespit edilmiştir. Bunların 3'ü yerileştirme, 4'ü ise yabancılaşma yöntemiyle erek dile aktarılmıştır. Bulgular, çevirmenin bazı edebî tür adlarında erek dilde yerleşik kullanımları tercih ederken, bazı tür adlarında ise kaynak kültüre özgü terminolojiyi korumaya yöneldiğini göstermektedir.

“Gazel”, “Rubai” ve “Mesnevi” gibi edebi tür isimlerinin erek ekin ses dizgesine uydurulmuş olması çevirmen tarafından daha önceki İngilizce yazın çevirilerinde veya kaynak ekinlerinde karşılaşılmış olması ile ilgili olabilir. “Divan Şiiri” terimi “Ottoman Poetry” şeklinde bir eşdeğerlikle karşılanmıştır. Ancak, Osmanlı şiirinin hem divan hem de halk edebiyatını barındırdığı düşünüldüğünde kullanılan ifadenin yanlış bilgiye yol açabileceği söylenebilir. Kültürün doğru aktarımı açısından ek bir açıklama (a classical poet style that was used by Ottoman upper class society vb.) verilmesi erek okurun Türk edebiyatına ilişkin bilgiyi daha doğru anlamlandırması açısından faydalı olabilirdi.

Ek olarak “Beyit” ve “Kaside” terimlerine karşılık kaynak ekinde kullanılan “Story” ve “Ode” kavramları aynı edebiyat dizgelerinden gelmedikleri için anlam kaymasına yol açabilirler. Ne beyit “story” dir ne de kaside “ode” denilen İngiliz edebiyatına özgü tür ile aynı ölçü, alt tema ve geleneği yansıtmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, söz konusu karşılıklar kaynak kavramların edebî ve kültürel kapsamını tam olarak yansıtmayabilir ve kavramsal anlamda kısmi bir daralma ya da genişlemeye neden olabilecek niteliktedir. Çünkü beyit ve kaside doğu şiir geleneğine aittir ve batı felsefesi ve edebiyatından görece uzakta türlerdir. Bu değerlendirmeye mazmunun çevirisi olarak kullanılan “the metaphorical poem” ifadesini de eklemek mümkündür. Dolayısıyla bu örnekler yerileştirme kapsamında sınıflandırılmış olmakla birlikte, kavramsal eşdeğerlik bakımından yeniden değerlendirilmeye açık çeviri tercihleri olarak görülebilir.

Venuti'nin (1995) yabancılaştırma yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde ise, söz konusu kavramların erek kültürde benzer tür adlarıyla karşılanması yerine kaynak kültürdeki biçimleri korunarak açıklama yöntemiyle desteklenmesi, hem kültürel özgünlüğün sürdürülmesi hem de kavramların tarihsel ve edebî bağlamlarının daha doğru aktarılması bakımından daha uygun bir tercih olabilirdi. Bu yönüyle, özellikle "beyit", "kaside" ve "mazmun" gibi Osmanlı-Türk şiir geleneğine özgü kavramların yerleştirilmesi, kaynak kültüre özgü edebî özelliklerin görünürlüğünü kısmen sınırlandıran bir uygulama olarak değerlendirilebilir.

Tablo 7. Sanata Dair Söz Varlıklarının İçerisinde Bulunan Edebi Eser İsimleri

Edebi Eser Adları				
Kaynak Ekin	Erek Ekin	Edebi Türü	Yöntem	
			Yabancılaştırma	
			Kültürel Yabancı Bırakma	Yerleştirme
Milli Mecmua	The National Review Journal (Milli Mecmua)	Gazete		*
Şüküfename	Şüküfename (The Book of Buds)	Divan Edebiyatı Anlatısı		*
Netacıyül Ezhar	Netacıyül Ezhar (The Produce of Flower)	Divan Edebiyatı Anlatısı		*
Miyar-ı Ezhar	Miyar-ı Ezhar (The Logic of Flowers)	Divan Edebiyatı Anlatısı		*
Takvim-i Lale	Takvim-i Lale (the Calendar of Tulips)	Divan Edebiyatı Anlatısı		*
Miyarül Ezhar	The Flowers of Fire (Miyarül Ezhar)	Divan Edebiyatı Anlatısı		*
Surname	Surname	Divan Edebiyatı Anlatısı	*	
Tuhvetü'l İhvan	Tuhvetü'l İhvan (Pleasant Friends)	Divan Edebiyatı Anlatısı		*
İstanbul Efendisi	The Gentleman of İstanbul	Oyun		*
Şark Dişçisi	The Dentist of the Orient	Oyun		*

Keşanlı Ali Destanı	The Epic of Ali Keşan	Oyun	*
Boşboğaz	Boşboğaz	Dergi	*
İstanbul ve Terakki	İstanbul and Terakki	Tarih-Gezi Yazısı	*
Kahkaha Gazetesi	Kahkaha Newspaper	Gazete	*
Davul	Davul	Dergi	*
Eşek	Eşek	Gazete	*
İncili Çavuş	İncili Çavuş	Dergi	*
Edebiyatın Taşradan Manifestosu	The Manifesto of Rural Literature	Antoloji	*
Saatleri Ayarlama Enstitüsü	The Time Regulation Institute	Roman	*
Şehir ve Sınırlar	City and Borders	Antoloji	*
Aydaki Kadın	The Woman on the Moon	Roman	*
Yaşadığım Gibi	Just Like I live	Roman	*
Kürk Mantolu Madonna	The Fur Coated Madonna	Roman	*
Kuyucaklı Yusuf	Yusuf of Kuyucak	Roman	*
İçimizdeki Şeytan	The Devil Within Us	Roman	*
Sahnenin Dışındakiler	Those Behind Stage	Roman	*
Beş Şehir	Five Cities	Anlatı	*
Huzur	A Mind of Peace	Roman	*
Ses Dergisi	Voice Magazine	Dergi	*
İstanbul Hatırası	A Memento for İstanbul	Roman	*
Sis ve Gece	The Fog and the Night	Roman	*
Çıplak Ayaklıydı Gece	The Night was Barefoot	Roman	*

Bir Sis Böler Geceyi	A Voice Divides the Night	Roman	*

Bu kategoride toplam 33 edebî eser adı tespit edilmiştir. Bunların 5'i yabancı bırakma, 28'i ise yabancılaşma yöntemiyle erek dile aktarılmıştır. Bulgular, çevirmenin edebî eser adlarının aktarımında yabancılaştırma eksenli bir yaklaşım benimsediğini göstermektedir. Ayrıca, Osmanlı dönemine ait edebi eser adlarının ya aynen yabancı bırakıldığı ya da açıklama yoluyla erek ekinde aktarıldığı görülecektir. Modern edebiyata giren roman türündeki eserlerin ise İngilizce eşdeğerleri üretilerek yabancılaştırıldığı söylenebilir. Bu durum, aynı kategori içerisinde dönemselsel ve türsel özelliklere göre farklı çeviri stratejilerinin tercih edildiğini göstermektedir. Özellikle Osmanlı Türkçesi kökenli eser isimlerinin özgün adlarıyla verilerek açıklaması yapılması ama Osmanlı'nın son dönemlerinde yayımlanan gazete, dergi ve gezi yazılarının adlarının yalnızca yabancı bırakılması, aynı kategori içerisinde açıklama yönteminin her örnekte sistematik biçimde uygulanmadığını göstermektedir. Toury'nin (1995) çeviri normları yaklaşımı doğrultusunda değerlendirildiğinde, benzer kültürel öğeler için farklı aktarım biçimlerinin tercih edilmesi metin genelindeki yöntemsel tutarlılığın yeniden değerlendirilmesini gerektirebilecek bir görünüm sergilemektedir.

Tablo 7 incelendiğinde, modern Türk edebiyatına ait eser adlarının aktarımında tek tip bir çeviri yaklaşımının benimsenmediği görülmektedir. Eserlerin bir bölümünde daha önce İngilizcede yayımlanmış yerleşik başlıklar tercih edilirken, yerleşik karşılığı bulunmayan eserlerde ise eser adlarının doğrudan İngilizceye çevrildiği anlaşılmaktadır. Bu durum, çevirmenin eser adlarının aktarımında mevcut çeviri geleneğini dikkate almakla birlikte, yerleşik karşılığın bulunmadığı durumlarda yeni çeviri karşılıkları üretmeyi tercih ettiğini göstermektedir.

Bununla birlikte bazı eser adlarında yerleşik İngilizce karşılıklarla tam bir uyum bulunmamaktadır. Örneğin *Kürk Mantolu Madonna* adlı eserin yayımlanmış İngilizce başlığı *Madonna in a Fur Coat* olmasına karşın dergide *The Fur Coated Madonna* karşılığı kullanılmıştır. Buna karşılık *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, *İçimizdeki Şeytan*, *Beş Şehir* ve *İstanbul Hatırası* gibi eserlerde yerleşik İngilizce karşılıkların tercih edildiği görülmektedir. *Huzur* eserinde ise dergide kullanılan *A Mind of Peace* başlığı, yayımlanmış çevirideki *A Mind at Peace* başlığıyla büyük ölçüde örtüşmekle birlikte küçük bir sözcük tercihi farklılığı içermektedir. Bütün bu çevirmen tercihleri eser adlarının aktarımında yöntemsel çeşitliliğin bulunduğunu ve çeviri tercihlerinin eser bazında farklılaştığını ortaya koymaktadır.

Tablo 8. Sanata Dair Söz Varlıklarının İçerisinde Bulunan Edebiyat Karakter Adları

Edebiyat Karakterleri			
Kaynak Ekin	Erek Ekin	Yöntem	
		Yabancılaştırma	
		Kültürel Yabancı Bırakma	Yerleştirme
Keloğlan	Keloğlan	*	
Nasrettin Hoca	Nasraddin Hodja		*
Karagöz ve Hacivat	Karagöz and Hacivat	*	
Dertli ile Garip	Dertli and Garip	*	

Bu kategoride toplam 4 edebiyat karakter adı tespit edilmiş olup, bunların 1'i kültürel yabancılaşma, 3'ü ise kültürel yabancı bırakma yöntemiyle erek dile aktarılmıştır. Bulgular, "Nasrettin Hoca" adının erek dilde yerleşik karşılığıyla aktarıldığını, diğer kurgu karakter adlarının ise kaynak metindeki biçimleriyle korunduğunu göstermektedir. Nasrettin Hoca" dışındaki karakter adlarının yabancı bırakılmasının olası nedeni, bu adların yalnızca Türk edebiyatı ve sözlü kültüründe yerleşik bir tanınırlığa sahip olması, buna karşın Nasrettin Hoca'nın uluslararası düzeyde de bilinen, önceden üretilmiş bir karşılığa sahip olması olabilir.

"Dertli", "Garip" ve "Keloğlan" gibi yalnızca bir özel adı değil aynı zamanda kültürel ve anlamsal çağrışımları da taşıyan karakter adlarının herhangi bir açıklama olmaksızın yabancı bırakılması, bu çağrışımların erek metinde sınırlı biçimde temsil edilmesine neden olabilecek bir görünüm sergilemektedir. Venuti'nin (1995) yabancılaştırma yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde, bu tür kültürel karakter adlarının kaynak biçimleri korunurken kısa açıklamalarla desteklenmesi, hem kaynak kültüre özgü göndergelerin görünürlüğünü sürdürmesi hem de karakter adlarının taşıdığı kültürel anlam katmanlarının daha açık biçimde yansıtılmasına katkı sağlayabilirdi.

Tablo 9. Sanata Dair Söz Varlıklarının İçerisinde Bulunan Sahne Sanatı Adları

Sahne Sanatları ile İlgili Kavramlar			
Kaynak Ekin	Erek Ekin	Yöntem	
		Yabancılaştırma	
		Kültürel Yabancı Bırakma	Kültürel Yabancılaşma
Meddah	Public Story Telling		*
Gölge Tiyatroları	Shadow Shows		*
Türk tiyatrosunun kökeni olan "Orta oyunu"	The traditional Turkish theatrical plays called "Theatre-in-the-round"		*
Sema gösterisi	Whirling Dervishes Performance- Sufi Performance – Sema		*
Seyirlik oyunlar	Theatrical plays		*
Orta oyunu	Light Comedy Shows		*

Bu kategoride toplam 6 sahne sanatı adı tespit edilmiş olup, bunların tamamının kültürel yabancılaşma yöntemiyle erek dile aktarıldığı belirlenmiştir. Bulgular, edebî eser ve karakter adlarından farklı olarak bazı sahne sanatı adlarının erek dilde benzer işlev gören kavramlarla karşılandığını göstermektedir. Bununla birlikte, "meddah", "seyirlik oyun" ve "gölge tiyatrosu" gibi Türk tiyatro geleneğine özgü kavramların açıklama yerine doğrudan eşdeğer kabul edilen ifadelerle aktarılması, bu kavramların tarihsel ve kültürel özelliklerinin erek metinde tam olarak yansıtılamamasına neden olabilecek bir görünüm sergilemektedir. Zira meddahlık, gölge tiyatrosu ve orta oyunu yalnızca birer sahne gösterisi değil; kendilerine özgü icra biçimleri, geleneksel yapıları ve kültürel bağlamları bulunan gösteri sanatlarıdır. Bu nedenle bunların storytelling, shadow theatre veya light comedy shows gibi genel karşılıklarla aktarılması, kavramların kültürel kapsamını kısmen daraltabilecek niteliktedir. Venuti'nin

(1995) yabancılaştırma yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde, bu tür kültüre özgü sahne sanatı adlarının özgün biçimleri korunarak kısa açıklamalarla desteklenmesi, hem kaynak kültüre ait özelliklerin görünürlüğünü sürdürmesi hem de kavramların tarihsel bağlamının daha açık biçimde aktarılmasına katkı sağlayabilirdi. Ayrıca çevirmenin "orta oyunu" kavramını metnin bir bölümünde açıklamayla desteklerken başka bir bölümde "light comedy shows" biçiminde aktarması, aynı kültürel unsur için farklı çeviri stratejilerinin benimsenmesine yol açmıştır.

Tablo 10. Sanata Dair Söz Varlıklarının İçerisinde Bulunan Görsel Sanat Adlarını ve Terimleri

Görsel Sanatlar ile İlgili Kavramlar			
Kaynak Ekin	Erek Ekin	Yöntem	
		Yabancılaştırma	
		Kültürel Yabancı Bırakma	Kültürel Yabancılaşma
Hattat	Calligrapher		*
Müzehhip	Illuminator		*
Tezhip	Gliding		*
Hat Sanatı	The art of calligraphy		*
Kabe figürleri	The figures of Kaabah	*	
Kufi çemberler	Cufic Loops	*	
Sülüs geçişler	Thulus style transitions	*	
Osmanlı Seramikleri	The Ottoman Ceramics	*	
İznik Seramikleri	İznik Ceramics	*	

Bu kategoride toplam 9 görsel sanat adı ve terimi tespit edilmiş olup, bunların 4'ünün yerileştirme, 5'inin ise kültürel yabancılaşma yöntemiyle erek dile aktarıldığı belirlenmiştir. Bulgular, görsel sanatlara ilişkin kavramların bir bölümünün erek dilde benzer ya da işlevsel eşdeğerlerle aktarıldığını göstermektedir. Bu tercihin, görsel sanatlara ilişkin genel kavramların erek kültürde karşılıklarının bulunmasıyla ilişkili olduğu söylenebilir.

Bununla birlikte "hat" ve "tezhip" gibi Türk-İslam sanat geleneğine özgü kavramların genel eşdeğerlerle aktarılması, bu sanat dallarının kültürel ve teknik özelliklerinin erek metinde tam olarak yansıtılamamasına neden olabilecek niteliktedir. Hat sanatı yalnızca estetik yazı uygulamalarını değil; kullanılan yazı türleri, hat ekolleri ve dinî-kültürel bağlamıyla özgün bir sanat geleneğini ifade etmektedir. Benzer şekilde tezhip sanatı da yalnızca altınla yapılan süslemelerden ibaret olmayıp, motif düzeni, kompozisyon anlayışı ve geleneksel uygulama biçimleriyle kendine özgü bir sanat alanıdır. Bu nedenle söz konusu kavramların işlevsel eşdeğerlerle aktarılması, kaynak kültüre özgü anlam katmanlarının kısmen daralmasına yol açabilecek bir tercih olarak değerlendirilebilir.

Tablo 11. Sanata Dair Söz Varlıklarının İçerisinde Bulunan Müzik Türleri ve Aletleri

Müzik ile İlgili Sözcükler			
Kaynak Ekin	Erek Ekin	Yöntem	
		Yabancılaştırma	
		Kültürel Yabancı Bırakma	Yerileştirme
Tasavvuf Musikisi	Sufi Music		*
Ney	Ney (Reed Flute)		*
Mahur makamındaki beste	The mahur composition		*
Çellocu	The Cellist		*
Gırnataçı	The Clarinet Player		*
Alaturka musiki	Ottoman style music		*
Suzinak peşrev	Suzinak peshrev		*
Arabesk şarkı	Arabesque song		*
Saz eserleri	Saz (a Turkish stringed instrument) compositions		*
Kanun	Kanun	*	
Çiftetelli	Çiftetelli (solo folk dance music)		*

Bu kategoride toplam 11 müzik türü ve çalgı adı tespit edilmiş olup, bunların 1'i yabancı bırakma, 10'u ise kültürel yabancılaşma yöntemiyle erek dile aktarılmıştır. Bulgular, çevirmenin kaynak kültüre özgü müzik türü ve çalgı adlarında ağırlıklı olarak yabancılaştırma yaklaşımını benimsediğini göstermektedir. "Kanun" dışında erek dilde yaygın karşılığı bulunmayan çalgı adlarının açıklamalarla birlikte aktarılması, kültürel göndergelerin bağlamsal olarak desteklenmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca, Venuti'nin (1995) yabancılaştırma yaklaşımı doğrultusunda, açıklama yönteminin benzer kavramlarda tutarlı biçimde uygulanması, kaynak kültüre özgü unsurların görünürlüğünü koruyan ve çeviri stratejisinin metin genelinde sistematik olarak sürdürüldüğünü gösteren bir uygulama olarak değerlendirilebilir. Bu yönüyle söz konusu kategori, kültürel özgünlüğün korunması ile kavramların açıklanması arasında dengeli bir çeviri yaklaşımı sergilenen örneklerden biri olarak değerlendirilebilir.

Tablo 12. Dini Kavramlar

Kaynak Ekin	Erek Ekin	Yöntem	
		Yabancılaştırma	
		Yabancı Bırakma	Yabancılaşma
Ramazan Bayramları	Ramadan Eids		*
İftar	Iftar	*	
Sahur	Sahoor		*
Oruç	Fast		*
Ramazan ayları	The months of Ramadan		*
Mahya	Mahya (ridgetilles)		*
Aşk-ı Nebi	Aşk-ı Nebi, the love of Prophet		*
Besmele-i şerif	Basmala		*
Hilye-i şerif	Hilye-i sharif (the description of Prophet Mohammad)		*

Bu kategoride toplam 9 dinî kavram tespit edilmiş olup, bunların 7'sinin kültürel yabancılaşma, 1'inin yabancı bırakma ve 1'inin ise erek dildeki yerleşik karşılığıyla aktarıldığı belirlenmiştir. Dinî kavramlarda yabancılaştırmanın baskın olması, bu kavramların İslam'a özgü doktrinsel ve ritüel bir anlam taşımasıyla ilgili olabilir. Erek kültürün baskın dinî çerçevesinde tam karşılığı bulunmayan bu kavramların yerleştirilmesi anlam kaybına yol açabilir. Bu nedenle kaynak biçimin korunmuş olması muhtemel görünmektedir.

"Fast" karşılığının Ramazan bağlamı içerisinde kullanılması, metnin bütününde yer alan diğer dinî göndermelerle birlikte değerlendirildiğinde kavramın İslam'daki oruç ibadetini ifade edecek biçimde yorumlanmasına imkân tanımaktadır. Bu durum, anlamın yalnızca tek tek sözcükler üzerinden değil, metnin bağlamsal bütünlüğü içerisinde kurulduğunu göstermektedir. Dolayısıyla "fast" karşılığının kullanımı, metnin genel bağlamı dikkate alındığında kültürel aktarımı zayıflatabilecek bir tercih olarak değerlendirilmemektedir.

Bununla birlikte "mahya" kavramı için kullanılan "ridgetilles" ifadesinin yaygın İngilizce sözlüklerde veya yerleşik kullanım örneklerinde karşılığına rastlanmamaktadır. Bu nedenle söz konusu aktarımın erek dilde yerleşik bir karşılığa dayanmadığı, kavramın temsilinde yazım veya çeviri tercihi kaynaklanan bir sorun barındırabileceği söylenebilir. Bu durum, mahya kavramının kültürel ve işlevsel özelliklerinin erek metinde tam olarak yansıtılmasını güçleştirebilecek bir örnek olarak değerlendirilebilir.

Tablo 13. Yemek Kültürü Unsurları

Kaynak Ekin	Erek Ekin	Yöntem	
		Yabancılaştırma	
		Kültürel Yabancı Bırakma	Kültürel Yabancılaşma
Şerbet	Sherbets		*
Lale Soğanı Çorbası	Tulip Bulb Soup		*
Helva	Halwa(Sweets)		*
Türk Kahvesi	Turkish Coffee		*

Bu kategoride toplam 4 yemek kültürü unsuruna rastlanmış olup, bunların tamamının kültürel yabancılaşma yöntemiyle erek dile aktarıldığı belirlenmiştir. Lale Soğanı Çorbası" ve "Türk Kahvesi" gibi kavramlarda işlevsel eşdeğerliğin sağlanabilmesinin nedeni, bu yemeklerin uluslararası mutfak kültüründe de bilinen bileşenler içermesinden kaynaklanabilir. Buna karşılık "şerbet" ve "helva" gibi erek kültürde doğrudan karşılığı bulunmayan kavramlarda sesletim benzerliğine dayalı aktarım tercih edilmiş olabilir.

Dikkat çeken bir diğer husus ise aynı kategori içerisinde açıklama kullanımında birlik bulunmamasıdır. "Helva" kavramı açıklayıcı bir ifadeyle desteklenirken, "şerbet" kavramının herhangi bir açıklama olmaksızın yalnızca sesletim benzerliğiyle aktarılması, benzer kültürel unsurlar için farklı uygulamaların tercih edildiğini göstermektedir. Venuti'nin (1995) yabancılaştırma anlayışında kaynak kültüre özgü öğelerin korunması, açısından değerlendirildiğinde, "şerbet" kavramının da kısa bir açıklamayla desteklenmesi, kategori içerisindeki yöntemsel tutarlılığı güçlendirebilecek bir tercih olarak değerlendirilebilir.

Tablo 14. Giysi İsimleri

Kaynak Ekin	Erek Ekin	Yöntem	
		Yabancılaştırma	
		Kültürel Yabancı Bırakma	Kültürel Yabancılaşma
Kaftan	Kaftan		*
Tülbent	Tülbent (a fine head covering)		*

Bu kategoride toplam 2 giysi adı tespit edilmiş olup, bunların 1'i yabancı bırakma, 1'i ise kültürel yabancılaşma yöntemiyle erek dile aktarılmıştır. Bulgular, giysi adlarında da önceki kategorilerde görülen açıklama kullanımındaki farklılığın sürdüğünü göstermektedir. "Kaftan" kavramı herhangi bir açıklama eklenmeden aktarılırken, benzer nitelikteki diğer kültürel unsurun açıklama ile desteklenmiş olması, açıklama yönteminin bu kategoride de tutarlı biçimde uygulanmadığını düşündürmektedir.

"Kaftan" kavramının açıklama gerektirmeden aktarılabilmesinin nedeni, bu sözcüğün İngilizcede zaten yerleşik bir alıntı sözcük olarak kullanılması olabilir. Oysa "tülbent" erek dilde bu denli tanınır olmadığından açıklama yoluyla desteklenmesi gerekli görülmüş olabilir.

Sonuç

Bu araştırmada, Yunus Emre Enstitüsü himayesinde yayımlanan TR. dergisinin 2015 Mayıs-Haziran sayısında yer alan yazın çevirileri kültürel aktarım bağlamında incelenmiştir. Kültüre özgü öğelerin erek dile hangi yöntemlerle aktarıldığı, Venuti'nin (1995) yabancılaştırma ve yerleştirme yaklaşımı ile Durdağı'nın (2025) çatı ve alt kavramları doğrultusunda değerlendirilmiştir. Aşağıda araştırma sorularına verilen yanıtlar sırasıyla özetlenmektedir.

Birinci araştırma sorusu, TR. dergisinde yer alan yazın çevirilerinde hangi kültürel öğelerin bulunduğuyla ilişkindir. Bulgular, dergide coğrafi adlar, mimari yapılar, tarihî kişi, yer, kuruluş ve olay adları, kurum ve kuruluş adları, edebî türler, edebî eser adları, edebiyat karakterleri, sahne sanatları, görsel sanatlar, müzik türleri ve çalgıları, dinî kavramlar, yemek kültürüne ilişkin unsurlar ve giysi adları olmak üzere on dört farklı kültürel öğe kategorisinin yer aldığını göstermektedir. Bu çeşitlilik, derginin Türk kültürünü yalnızca belirli bir kültürel alan üzerinden temsil etmediğini, tarihî, dinî, sanatsal ve gündelik yaşama ilişkin farklı unsurları bir arada sunan çok boyutlu bir kültürel içerik oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla TR. dergisindeki kültürel aktarımın yalnızca tek tek kültüre özgü sözcükler üzerinden değil, kaynak metinlerde temsil edilen farklı kültürel alanların çeşitliliği üzerinden de değerlendirilebileceği görülmektedir.

İkinci araştırma sorusu, tespit edilen kültürel öğelerin erek dile hangi çeviri yöntemleri kullanılarak aktarıldığına odaklanmaktadır. Bulgular, kültürel öğelerin aktarımında Venuti'nin (1995) yabancılaştırma ve yerleştirme yöntemlerinin kullanıldığını göstermektedir. Her iki yöntemin de farklı kültürel öğe kategorilerinin aktarımında kullanıldığı, ancak kullanım biçimlerinin kültürel öğenin niteliğine göre değiştiği tespit edilmiştir. Bu bulgu, kültürel öğelerin erek dile aktarımında kaynak kültüre ait unsurların korunması ile erek kültüre uyarlanması arasında farklı çeviri tercihlerinin benimsendiğini göstermektedir. Yabancılaştırma, kaynak kültüre özgü özelliklerin erek metinde korunmasını öne çıkarırken, yerleştirme kültürel öğelerin erek dil ve kültürde daha tanıdık hâle getirilmesini sağlayan bir yaklaşım olarak ortaya çıkmaktadır.

Üçüncü araştırma sorusu, kültürel öğelerin aktarımında hangi çeviri yöntemlerinin daha sık tercih edildiğini ele almaktadır. Çalışmanın sonucunda, kaynak ekindeki kültüre özgü sözcüklerin çevirisinde çoğunlukla yabancılaştırma yönteminin tercih edildiği görülmektedir. Yabancılaştırma yönteminin özellikle mimari yapılar, tarihî kişi, yer, kuruluş ve olay adları, kurum ve kuruluş adları, sahne sanatları, müzik türleri ve çalgıları, dinî kavramlar ile yemek kültürüne ilişkin unsurlarda belirgin biçimde tercih edildiği tespit edilmiştir. Yabancı bırakma yöntemi ise daha çok coğrafi adlarda, edebiyat karakter adlarında ve bazı eser adlarında kullanılmıştır. Yerleştirme yönteminin kullanımının ise diğer yöntemlere göre oldukça sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu yöntem ağırlıklı olarak edebî tür adlarında ve görsel sanat terimlerinde, erek dilde yerleşik veya işlevsel karşılığı bulunan kavramlarda başvurulmuştur.

Yöntemlerin kullanım sıklığına ilişkin bu dağılım kültürel öğe kategorilerinin özellikleriyle ilişkilendirilebilir. Coğrafi adlar ve tarihî kişi, yer ve olay adlarında yabancılaştırmının baskın olması, bu unsurların doğrudan gönderim işlevi taşıması ve erek dilde kaynak kültürdeki göndergesini bütünüyle karşılayan bir karşılığının bulunmamasıyla ilişkilendirilebilir. Dinî kavramlarda gözlenen benzer eğilim, bu unsurların İslam'a özgü doktrinsel ve ritüel anlamlar taşıması ve yerleştirilmeleri durumunda özgün kültürel anlamlarının kaybolma riskinin yüksek olmasıyla açıklanabilir. Buna karşılık edebî tür adları ve görsel sanat terimlerinde görülen sınırlı yerleştirme, bu kavramların erek kültürde yerleşik veya işlevsel karşılıklarının bulunmasıyla ilişkilendirilebilir. Bu açıdan

değerlendirildiğinde, çeviri yönteminin tercihinde kültürel ögenin kaynak kültüre özgüllüğünün yanı sıra erek dil ve kültürdeki karşılanabilirliğinin de etkili olduğu söylenebilir.

Dördüncü araştırma sorusu, tespit edilen kültürel öğelerin uygulanan çeviri yöntemleri doğrultusunda erek metinde hangi biçimlerde yeniden yapılandırıldığını incelemektedir. Bulgular, yabancılaştırma ve yerileştirme yöntemlerinin erek metinde farklı mikro stratejiler aracılığıyla gerçekleştirildiğini ortaya koymaktadır. Sesletim benzerliğine dayalı aktarım, açıklama ekleme, işlevsel eşdeğer üretme, dilsel uyarlama ve doğrudan koruma gibi uygulamalar, kültürel öğelerin erek metinde yeniden yapılandırılma biçimlerini göstermektedir. Bu çeşitlilik, çevirmenin kültürel ögenin niteliğine göre farklı mikro stratejilerden yararlandığını ve makro düzeyde belirlenen çeviri yöntemlerini farklı uygulamalarla somutlaştırdığını göstermektedir. Bununla birlikte, aynı kategori içerisinde açıklama kullanımının veya terminolojik tercihlerin her zaman tutarlı olmadığı da tespit edilmiştir. Çanakkale/Gallipoli, kaftan/tülbent ve helva/şerbet örneklerinde görüldüğü gibi, benzer nitelikteki kültürel öğelere yönelik farklı mikro stratejilerin tercih edilmesi, kategori içinde ve kategoriler arasında belirli düzeyde noktasal tutarsızlıklara işaret etmektedir. Bu tutarsızlıkların tek başına genel ve sistematik bir çeviri sorunu olarak değerlendirilmesi mevcut veriyle mümkün olmamakla birlikte, birden fazla kategoride benzer örüntülerin gözlenmesi, kültürel öğelerin aktarımında yöntemsel tutarlılığın yeniden değerlendirilmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Araştırmada ortaya çıkan genel eğilim, *TR*. dergisinin Türk kültürünü uluslararası düzeyde tanıtmayı amaçlayan kurumsal bir yayın olmasıyla da ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte, çalışma kapsamında yayın politikasına ilişkin kurumsal bir belge veya editoryal görüşme incelenmediğinden, bu ilişkinin doğrudan kanıtlanmış bir bulgu değil, mevcut verilerden hareketle geliştirilen olası bir yorum olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Buna rağmen, kültürel diplomasi bağlamında hazırlanan bir yayında kültürel unsurların erek kültürdeki benzerleriyle değiştirilmesi yerine özgün biçimleriyle korunması, tanıtılması amaçlanan kültürel kimliğin erek metinde daha görünür biçimde temsil edilmesine katkı sağlayabilir. Venuti'nin (1995) yabancılaştırma yaklaşımı doğrultusunda değerlendirildiğinde, incelenen sayıda yabancılaştırmanın baskın biçimde tercih edilmesi, Türk kültürüne özgü tarihî, sanatsal, dinî ve toplumsal unsurların erek metinde özgün özellikleriyle temsil edilmesini destekleyen bir çeviri eğilimi olarak yorumlanabilir.

Bu çalışma, yalnızca *TR*. dergisinin 2015 Mayıs-Haziran sayısında yer alan Türkçeden İngilizceye yapılmış yazın çevirileriyle sınırlandırılmıştır. Ayrıca erek okurların çeviri metinlere yönelik tepkileri ve kültürel unsurları ne ölçüde doğru veya yeterli biçimde kavradıkları doğrudan incelenmemiştir. Bu nedenle elde edilen sonuçlar, öncelikle incelenen sayı, metinler ve çeviri yönü bağlamında değerlendirilmelidir.

Bu sınırlılıklara rağmen çalışma, kurumsal bir kültür dergisindeki yazın çevirilerini Durdağı'nın (2025) güncel sınıflandırması doğrultusunda sistematik biçimde incelemesi bakımından alan yazına katkı sunmaktadır. Çalışmanın temel özgün katkısı, kültürel öge türleri ile bu öğelerin aktarımında kullanılan çeviri yöntemleri arasındaki ilişkiyi kategori temelinde ortaya koyarak, kurumsal bir yayında kültürel aktarımın hangi örüntüler üzerinden gerçekleştiğine ilişkin betimleyici bir çerçeve sunmasıdır. Bu yönüyle çalışma, hangi kültürel öğelerin çeviride yer aldığını, bu öğelerin hangi çeviri yöntemleriyle aktarıldığını ve söz konusu yöntemlerin erek metinde hangi mikro stratejiler aracılığıyla somutlaştığını bir arada ortaya koymaktadır.

Gelecekte gerçekleştirilecek çalışmaların *TR*. dergisinin farklı sayılarını ve dönemlerini kapsayan daha geniş bütünceler üzerinden yürütülmesi, burada tespit edilen eğilimlerin süreklilik gösterip göstermediğinin belirlenmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca farklı kurumsal yayınların ve farklı dil çiftlerinin karşılaştırılması, kültürel aktarımda gözlenen yöntem tercihlerinin yayın türü, hedef kültür ve dil çifti gibi değişkenlerle ilişkisini ortaya koyabilir. Son olarak, erek okurların çeviri metinleri nasıl algıladığını ve kültüre özgü unsurları nasıl yorumladığını inceleyen alımlama temelli çalışmalar,

kültürel aktarımın yalnızca metinsel düzeyde nasıl gerçekleştirildiğini değil, bu aktarımın erek kültürde ne ölçüde karşılık bulduğunu da ortaya koyarak mevcut bulguları tamamlayabilir.

Kaynakça

- Aksan, D. (2008). *Türkçeye yansıyan Türk kültürü*. Bilgi Yayınevi.
- Akın, A. (2022). F. Schleiermacher'in diyalektik yaklaşımının çeviri yaklaşımına etkisi. *Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi*, 33(1), 1-19.
- Aksoy, N. B. (2002). *Yazın çevirisi*. İmge Kitabevi.
- Aixelá, J. F. (1996). Culture-specific items in translation. İçinde R. Álvarez & M. C. Á. Vidal (Ed.), *Translation, power, subversion* (s. 52-78). Multilingual Matters.
- Baker, M. (1992). *In other words: A coursebook on translation*. Routledge.
- Bassnett, S., & Lefevere, A. (1990). *Translation, history and culture*. Printer Publishers.
- Bassnett, S., & Lefevere, A. (1998). *Constructing cultures: Essays on literary translation*. Multilingual Matters.
- Durdağı, A. N. (2025). Çeviribilimde kavram karmaşası. İçinde *Türkiye'de çeviribilimin dünü ve bugünü: Sorunlar ve çözüm önerileri* (s. 83-99). Paradigma Akademi.
- Gürsel, N. (1978). Çeviri etkinliği ve kültür. *Türk Dili Aylık Dil ve Yazın Dergisi Çeviri Sorunları Özel Sayısı*, 38(322), 21-26.
- Kaya, M. (2024). Orhan Kemal'in üçkağıtçı romanının fransızca çevirisinde kültürel ifadeler: Mona Baker'in stratejileriyle bir analiz. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33(1), 64-77.
- Mardin, Ş. (1997). Bilgi, sembol ve kültür. *İdeoloji içinde*. İletişim Yayınları.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Prentice Hall.
- Nord, C. (1997). *Translating as a purposeful activity: Functionalist approaches explained*. St. Jerome Publishing.
- Pedersen, J. (2005). How is culture rendered in subtitles? İçinde H. Gerzymisch-Arbogast & S. Nauert (Ed.), *Challenges of multidimensional translation: Proceedings of the Marie Curie Euroconferences MuTra* (s. 1-18).
- Pedersen, J. (2011). *Subtitling norms for television: An exploration focussing on extralinguistic cultural references*. John Benjamins Publishing Company.
- Toury, G. (1995). *Descriptive translation studies and beyond*. John Benjamins Publishing Company.
- Turan, Ş. (2014). *Türk kültür tarihi*. Bilgi Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu. (2025.). *Güncel Türkçe sözlük*. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 15 Mayıs 2025 tarihinde erişildi.
- Ülken, H. Z. (2007). *Uyanış devirlerinde tercümenin rolü*. Ülken Yayınları.
- Venuti, L. (1995). *The translator's invisibility*. Routledge.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yunus Emre Enstitüsü. (2025a). *Kurumsal: Yunus Emre Enstitüsü*. <https://www.yee.org.tr/tr/kurumsal/yunus-emre-enstitusu> adresinden 10 Mayıs 2025 tarihinde erişildi.

Yunus Emre Enstitüsü. (2025b). *TR. Magazine* (Mayıs-Haziran).
<https://www.yee.org.tr/tr/yayinlar/2015-mayis-haziran> adresinden 22 Mayıs 2025 tarihinde erişildi.